

na nekaterih mestih preko celega poslopja do podzemlja na severni strani, kjer so vse zdrobile. Tu se poznajo tudi sledovi požara.

Kakor bi sovražnik pred našimi očmi srce trgjal iz pra ljubljene bitja tako je bilo vsem, ki so gledali na Sv. Goro, ko jo je uničeval požar. Pomagati pa niso mogli. Plameni so švigali iz globokega dima, ki se je kakor druga gora vzdigoval nad svetiščem, visoko v mrak in temno noč, edini plamen na Gerškem na kresno noč. Daleč povsod so oznanjali nesrečo, ki je s svetiščem zadelo celo ljudstvo. Turke so javljali nekdanji kresovi po gorah; tudi plamen na Sv. Gori je javljal Turka, ki nas tolovajsko napada in nam končuje naše svetišče. Moke so stiskali ljudje, polni svetega srca nad Lahom in eno željo so imeli vsi, naj bi Bog uničil vse njegovo prizadevanje in vse narčne njegove razbili.

Streha srednje ladje je razbita. Neizmerna groblja je po tleh; tramovi, deske, opeka, kamenje, omet, vse drugo z drugim pomešano. Skozi razbito in padlo streho je lil dež na tla. Pri obhajilnem altarju sredi cerkve vse polno gruč, ki pokrivajo mizo in prostor krog altarja. Tabernakel zganjen in odprt; vrata k altarju porušena; altarni prt preko altarja na tleh. Ogromna sovražna granata je priletela ravno v streho nad klopi pred prezbitrijem in vrgla ob tla vse, kar je dosegla; klopi spodaj deloma razbite, deloma pokrite z gruščem. Slika, ki nam je gori visoko predstavljala prikazen Blažene Device Marije, je arušena. Samo pastirico Uršulo vidiš še, ki kleči in gleda naprej, od kod ji prihajajo besede nasproti: Idi, reci ljudstvu, naj mi tukaj hišo zida in me milosti prosi...

Druga ogromna granata je priletela v južno-zapadni kot cerkve. Vse je porušeno: hodnik iz cerkve na kor; oratorij; orglje. Na tleh leži steklena pregraja pri nekdanjem oratoriju. Oltar sv. Križa pod korom pa je še popolnoma cel, samo nad njim zija odprtina v stropu navzdol.

Zopet druga granata je predrla steno, na kateri se nahaja velika slika Sv. Treh Kraljev, ki prišajajo darove Božjemu Detetu. Slika je predrta; njej nasproti na drugi strani se nahajajo velika slika Rojstva Gospodovega je prepolna večjih in manjših lukenj, ki so jih povzročili različni drobec granat.

Spovednice povsod več ali manj pokvarjene, nekatere kar razbite. Le malo slik Križevga pota je še nepokvarjenih; nekatere so okviri uničeni, druge visijo na pol na zidovih, zopet drugim so slike same pobite. Tudi altarji so trpeli, posebno oni na evangeljski strani pred prezbitrijem.

Mirno pa sta še stala nad svojimi altarji kipa sv. Frančiška As. in sv. Antona Pad. — Altarček pod sv. Antonom je bil že razrušen, po tleh so ležali različni kosi njegovi in cvetlice, sv. Anton pa je mirno stal v višini z Božjim Detetom v naročju. Nepoškodovan je bil tudi kip prebl. D. Marije ob vходу v zakristijo. Z lili v roki kraljuje še vedno na svojem mestu; tu gleda polna miline na nas kot bi hotela reči: „Zaupajte, Gospod vas ne zapusti!“ Na nasprotni strani pa je kip prebl. Sreč. Jez. popolnoma zdrobljen. Njegovo mesto je prazno, na tleh pa leže pomešani večji in manjši drobec granat s kosi nekdanjega prelepega kipa.

Odprto nebo zre s srednje ladje na nas.

Prezbitrij z glavnim altarjem je popolnoma nepoškodovan. Samo na mestu, kjer je drugače stala milostna podoba Matere Božje, vidiš od vrha navzdol raztrgano sliko bl. D. M., ki je drugače prejšnjo sakrivala. Kos granate ali kak kamen od nje sagnan, je z vso silo priletel na to mesto in uničil, kar je mogel doseči. Milostne podobe pa ni dosegel več, ker se že davno nahaja na varnem prostoru pri oo. frančiškanih v Ljubljani.

Kapelica sv. Mihaela, kjer je grob kardinala Missie je nepoškodovana.

Pročelje je iz vsega gornjega roba na desni strani popolnoma celo. Še vedno kraljuje prebl. D. Marija na svojem mestu nad glavnimi vrati. Zvonik ima sredi svoje zapadne strani ogromno rano. Zidovje je krog nje kar vzbočeno. Zvonovi stoje popolnoma nepremakljivo, ker so se iz svojih tečajev zlekli. Morda še ena granata naperjena zlobno proti zvoniku — in zvonika več ne bo.

* * *

Težko bo gotovo vsakemu, ki bo čital in se hkratu spominjal tistih dni, ko je hodil na bojišče pot na Sv. Goro, da bi se tam gori priporočal prebl. D. M. in iskal pri Njej zavetja in milostne pomoči.

Skrbimo z molitvijo za to, da Bog in Marija odvrneta od nas tolovajskega sovražnika in uničita vse njegove nakane. Ali si morda moremo predstavljati, da bo Marijino svetišče, če bi — kar Bog ne da! — Lah zavladal po naših krajih, zopet vstalo iz svojih razvalin? Nam se zdi, da bi se to ne moglo več zgoditi. Še in sto, da tisoče granat je že do sedaj poslal brez vsakega razloga na naše svetišče. Morda pošlje v svojem sovraštvu še druge in lahko se zgodi, da katera izmed teh zopet zadene na cerkev in napravi razvaline še večje. Vse je mogoče. A vse nam kaže sovražnika, ki sovraži nas in naše verske svetinje. Dal Bog, da bi le kmalu naša hrabra vojska vrgla tega sovražnika daleč daleč proč od naših mej in mu ob enem dala tudi razumeti, da tukaj ni prostora sanj in da prostora sanj tudi nikdar ne bo.

„Slov. Gospodar“ na bojišču.

Slovenski vojak Janec Mlakar, doma iz velikonečeljske župnije, ki služi pri domačem pešpolku, nam poroča dne 15. julija z laškega bojišča:

Z vsemi svojimi tovariši se Vam najlepše zahvaljujemo za poslano mi liste, ki jih vsakokrat prejmem z največjim veseljem. Vsak dan me tovariši čisto izprašujejo in nadlegujejo z vprašanji: Imaš li

„Gospodarja“, ali: Posodi mi „Gospodarja“ itd., in jaz ga navedno že nimam več. (Tako po prejemu že roma od roke do roke. (Nazaj ga niti več ne dobim, ker potoma obnemore in izgine v kose... Povem Vam, da skoro ni večjega veselja pri nas, kakor če dobimo v naš krog kak domači list. Tudi pri naši artileriji se mnogo zanimajo za mojega „Gospodarja“ in za „Slovenca“, ki je tudi našel pot sem v skalnato gorovje.

No, dragi bralci, zdaj bi pa menda radi zvedeli, kako se nam kaj godi? Hvala Bogu, lahko rečemo, da se precej dobro. Zabavamo se izvrstno. Skoro vsak dan se razlega iz višin kraških planin lepa slovenska pesem. Da se pa imamo s čim še bolj zabavati, nam pa pošilja Italijani obilo šrapnelov in granat, ki se tukaj niso enkrat našli zaželjenega cilja. Omenjam še, da italijanske granate jako malo eksplodirajo. Vasi in pa našo artilerijo iščejo tam, kjer ni niti duha ne sluha o kakem človeku. Kar po 5 do 10 granat leti skupaj in delajo velike luknje v golo skalovje. Ako pa jim naši topničarji le malo odgovorijo na njihova vprašanja, potem pa takoj ufhnejo. Dostikrat se zgodi, da naša krogla ravno prileti v sovražnikov top in ga raznese. Seveda tedaj tudi Italijanom ni dobro. Pa ako se tudi laška pehota kje pokaže, bodisi kjerkoli, povsod jo prisilimo, da se umakne nazaj v svoje luknje s krvavimi buticami. Mi pa jim veselo kličemo in ponosno dvignemo roke v zrak, češ, le pridite še, a drugikrat bo pa veliko hušje. Bodo pomnili nas Slovence! Srčne pozdrave pošiljamo vsem Velikonečeljskom: Janko Mlakar, Feliks Lašič, Alojz Majerič, Alojz Stuhar, Franc Kosi, Hebar in Alojzij Bobik. Na zdar! Živijo Slovenci!

Italijani so ga zmotili pri kadenju.

Peter Zemljič, bivši tajnik Mladeniške Zveze pri Sv. Petru pri Goraji Radgoni nam piše dne 9. julija z italijanskega bojišča:

Dva meseca je že preteklo, odkar sem tukaj dobi na laški meji. Lahki so misliti, ko so nam napovedali vojsko, čez mesec dni bomo že v Trstu, v Gorici, Sežani itd. Pa, Lahki so obratili, Bog pa je obrnil. Prišli so tako daleč, kako daleč smo jih pustili, sedaj pa ne koraka več! No, potem so spravili topov na bojno črto, da je kar tema, pa so mislili, sedaj boste Avstrijci videli, kaj je laška artilerija. Posebno tukaj pri... jih je menda okoli 250. Navrli so žela v naše hribe in pričeli tako streljati, da je bilo v par minutah kar na tisoče šrapnelov in granat na naši strani. Pa naše topništvo je bilo mirno, ni hotelo odgovarjati. Sedaj pa so Lahki mislili: Aha, so jo še pobrisali, gremo kar naprej. Res so začeli Italijani prodirati, meda kar v šestih rojnih vrstah. Ko pridejo na naš cilj, skoraj do bodočih žic, tedaj pa začnejo naše in strojne puške, sraven pa dobro merjeni topovi kositi svojo četo. Vrsta za vrsto je padala kot bi travo kosil, in kmalu potem so jo pobrisali. In tako se jim zdaj vsikdar zgodi, kadar začnejo prodirati. Sedaj pa hočejo naše topništvo kar z zemlje abrisati. Pa kaj, ko pa ga ne morejo najti. Na primer: Včeraj predpoldan so si vzeli tam neki hrib na piko, pa so navrli gotovo katih 80 topov v njega, streljali v njega kot za stavo pol ure, čeravno ni bilo žive duše tam. Naši topničarji so hoteli snati, kako Lahki zadenejo, pa so jim postavili figuro. Celo dopoldne so Italijani poslali okoli 300 šrapnelov in granat, pa ne en strel ni zadel.

Najbolj pa se še moram smejati, če se spomnim dogodke pred par dnevi. Imeli smo počitek. Jaz se vlečem na kamen ter začnem pisati. Moj tovariš, največji šalivce od naše čete, pa se vsode zraven mene in si našče pipo totaka. Pa naenkrat žžž-bum, in cela plast kamenja se vanje na naju. Mani xbi je svindnik iz roke, tovarišu pa kar pipo iz ust. Pogledam ga. Ko bi videli tisti obraz, ravno tak kot polna luna. Potem pa zarobanti prav na debelo: „Hudnik naj te vzame polentar, pusti mi vendar, da skadim to pipo, potem pa mi jo zdrobi, če ti je še na polu. Če pa ne, pa ti jo zakadim tja v čeljust, da boš kar orknil.“ No, seveda se Lahki ni zmenil za njegovo pipo, ampak je kar naprej pošiljal granate pred naju. Midva pa sva opravljala vsak svoje delo naprej. Potem vprašam tovariša, zakaj je naredil tak obraz. „Kaj ko pa sem mislil, pa imam granato v pipi.“ In tako je tukaj veliko enakih šalivih slučajev. Danes je mir, kot bi ne bilo vojske. Bog daj še skoraj mir za sever, potem bomo pa kmalu naredili račun s Lahki. Jaz sem še vedno zdrav, samo tiste golazni da bi ne bilo, in pa rebra me že bolijo od samega kamenja.

Sedaj pa naj velja. Pošiljam Vam in vsem štajerskim slovenskim fantom, ki so še doma, posebno bralcem „Slov. Gospodarja“ srčne pozdrave ter ostanem Vaš Priok Jakob Zemljič.

Podnačelnik mariborskega „Orla“ zopet odlikovan.

Korporal Roman Bende, podnačelnik mariborskega „Orla“, nam piše dne 6. julija s severnega bojišča:

Redkokedaj imamo tukaj priliko, pisati v ljubo domovino, kakor še bolj redkokrat dobimo od nje poročila. Znano Vam je, da se borimo ob Dnjestru, koder je sovražnik zastavil pibupne sile. Nocoj je poskušal z večjim oddelkom prodreti ravno pri nas — med polnočjo in drugo uro zjutraj — a jo je krvavo izkupil. Za njegovo nalogo brezprimerno veliko mrtvecev leži pred našimi okopi, le majhna četa je ušla

nazaj — s krvavimi glavami. Dasi nimamo več tistih sil, kot v začetku vojske, ima naša armada praktično izkušnje, katerih izvrstni uporabi je pripisovati naše sedanje velike uspehe.

V kratkem nas čaka velikanska naloga — najbrž zadnje ofenzive, — ki bo usodopolna za sovražno vojsko, kljub njenim mojstrsko izdelanim zakopom in izvanredno ugodnimi postojankami.

Posebni novosti sedaj ni; kar napravimo, izveste itak vse; tudi veste, kako živimo in trpimo, a vse delamo radi z močnim upanjem, da Kralj miru in sprave skoro dodeli svojim narodom red in mir, česar si želi vesoljni svet.

Kar se tiče moje osebe, je z menoj po starem, samo malo bolj divji sem postal pod uplivom krvavega rokodelstva. Uporabljajo me pri stotnji s čudnim zaupanjem za patrulje v sovražnikovo ozemlje. Razume se, da se kot sin slovenske matere ne branim tega, temveč z zaupanjem v božjo pomoč izvršujem teži in odgovorni posel patruljerja. Vsed malenkostnih uspehov sem bil — edini v celi stotnji — ponovno predlagan za povišanje v šaržo četovodje in v še drugo odlikovanje, kar mi je moj stotnik sam naznanil. Čudim se, da me večkrat kak višji častnik nagovori in mu je pri tem že znano moje ime. To mislim, da ni v sramoto našega mariborskega „Orla“. Ni me sram pred marsikaterim uplivnim častnikom priznati, da sem „Orla“, in to s posebnim ponosom, da sem bil v odboru organizacije, katera je spočetka vojske, kakor vse slovensko, bila preganjana. Srečal sem mnogo „Orlov“ iz Kranjske in Štajerske, veliko je odlikovanih, mnogo sedaj že mrtvih.

Najudanejšje pozdrave!

Brat pokoplje brata na bojišču.

Vojak Anton Ogrizek na severnem bojišču, iz Zatočja pri St. Janžu na Drav. polju doma, piše dne 28. junija svojim starišem, kako je pokopal svojega brata:

Dragi stariši! Zelo težko in z žalostnim srcem Vam pišem, kar ne vem, kaj bi si začel od velike žalosti. Mislim sem si, da bi Vam še ne naznanil te žalostne novice. Pa kaj hočem! Zvedeli boste itak in da mu ne bode več pisali, Vam naznanjam, da je Vaš sin Jakob padel. Ko sem Vam večkrat pisal, pa sem Vam navadno naznanil, da sva še z Jakobom skupaj in da sva še zdrava. A sedaj nisva več skupaj, ker on se je že ločil od mene in tudi od — sveta! Sel je v večnost in mislim, da je sel k Bogu, saj pravijo: „Kadar je vojska, se nebena polnijo.“ — Ljubi oče, mati in Micka! Ne ustrašite se preveč in preveč ne žalujte po Vašem sinu Jakobu. Umrl je dne 25. junija zjutraj, ko je solnce izhajalo. Bil sem še ob zadnji uri pri njem in sva še govorila. A ne morem Vam več pisati o tem. Molite zanj in tudi za me. Da bi le mene Bog ohranil. Prejmite srčne pozdrave od Vašega sina Antona.

Dne 29. junija pa piše: Kakor sem Vam včeraj pisal, je Jaka mrtev. Naznanim Vam, da smo ga mi saniteti pokopali in smo mu tudi naredili križ z lepim napisom na grob. Pokopan je tukaj na veliki in lepi njivi, okoli 200 metrov od ruske meje na naši zemlji. Dobil je kos šrapnela v glavo in je takoj izdihnil svojo dušo. Rečem Vam, da je njegova duša srečna, ker se mi zdi, da se je že par dni pripravljaj na smrt. Dragi stariši, ali ni to čudež! Brat pokoplje brata na bojnem polju, Pa naj bo! Bog že tako hoče. Božja volja se naj zgodi!

Kako sem v Galiciji kruh pekel.

Martin Cesnik, doma od Sv. Vida pri Ptujju piše dne 18. junija svojim domačim s severnega bojišča:

Dragi domači! Vi si pač menda mislite: „Ti paš imaš zlati čas, da vedno pišeš domov.“ Res je tako. Čez dan ležimo v naših postojankah in prodajamo zlati čas, da me že včasih vse boli od samega ležanja, po noči pa čujemo iz stražine po vrsti, da ja nebi sovražni stric kje proti nam primahal in nas s svinčenkami pozdravil. Pa tega si sovražni stric ne upa več, ker smo mu že počeno plačali njegovo predrznost in zdaj ga pa šenemo vedno nazaj in kar pri belem dnevu jo mahnejo za njim. Kadar se pa ustavimo, se v zemljo zarijemo in Rus nam ne more do živga. Na desni strani naše bojne črte so ga že poglali čez mejo v njegovo deželo. Prebl. Devica Marija nam izprosi pri ljubem Bogu milost, da bi ga še na levi bojni črti poglali in potem bo pa pete odbrusil na svojo zemljo! Le prosimo vsi preblašeno Devico Marijo, da bi pri Bogu izprosil zmago avstrijskemu orožju ter varovala uboge vojake hudega. Zakaj, kdor v Marijo in Boga zaupa, se nikdar ni bil zapuščen.

Ko smo se pomikali naprej, smo prišli v neko vas, iz katere so prebivalci zbežali pred sovražnikom. Šli smo vizitirat zapuščene koče in smo našli marsikaj za pod zob. Eni so takoj mahali po kurah in po pujskih, jih oskubili pa kuhali in pekli, jaz sem se pa bolj počeno držal, pa sem bil zadovoljen s krompirjem, seljem in fižolom, samo da sem bil sit. Tudi krnja smo tu pa tam našli: koruze, pšenico, ječmen. Tahtali smo, kako to zamleti, ko ni žrnj. Pa imeli smo srečo, našli smo stare smigave žrnjlo in fantje so kamen malo spoklepali in začeli smo mleti, da je bilo veselje. Kuhali smo si žganjce. Povem Vam, da ko sem si koruze in ječmen skupaj smel in si prvokrat po dolgem času žganjce skuhal in od tovarišev dobil špeh in